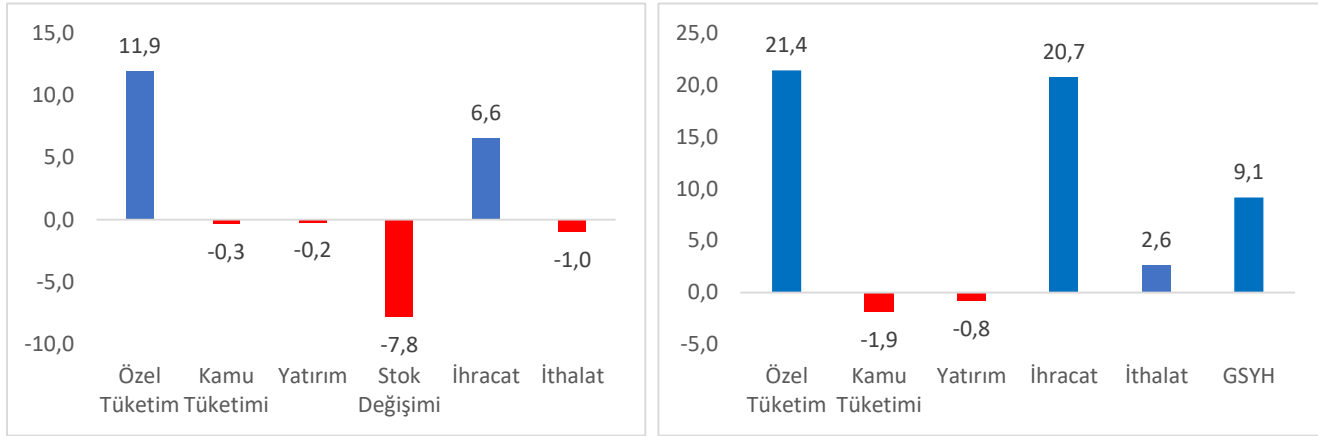

BÜYÜMEYİ HANEHALKLARININ TÜKETİMİ SÜRÜKLEDİ

Ozan Bakış¹ ve Uğurcan Acar²

Yönetici Özeti

Türkiye ekonomisi 2021 yılının dördüncü çeyreğinde yüzde 9,1 büyüdü. Bu çeyrekte büyümeye en büyük katkı 11,9 yüzde puan ile özel tüketimden geldi. Yılın ikinci ve üçüncü çeyreklerinde sırasıyla 9,3 ve 8,7 yüzde puan seviyelerinde seyreden dış ticaret katkısı bu çeyrekte 5,6 yüzde puana düştü. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış serilere baktığımızda ise GSYH'nin bir önceki çeyreğe kıyasla yine özel tüketimin katkısıyla yüzde 1,5 büyüdüğünü görüyoruz. Çeyreklik büyümeye net dış ticaretin katkısı 0,9 yüzde puandır. Stok değişimi başta olmak üzere azalan yatırımlar ve kamu tüketimi çeyreklik büyümeyi aşağı çekti.

Şekil 1: GSYH alt kalemlerinin 2021 4. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyümeye katkıları (sol şekil) ve büyüme oranları (sağ şekil)

Kaynak: TÜİK, Betam.

¹ Betam, ozan.bakis@eas.bau.edu.tr

² Betam, ugurcan.acar@eas.bau.edu.tr

Özel tüketimde büyük artış

2021 yılının dördüncü çeyreğinde özel tüketim yıllık yüzde 21,4 artarak büyümeye 11,9 yüzde puan katkı yaptı (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış rakamlara baktığımızda ise özel tüketimin yüzde 9,4 artışla büyümeyi 5,6 yüzde puan desteklediğini görüyoruz (Tablo 2).

Tablo 1: GSYH alt kalemlerinin 2021 3. ve 2021 4. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyüme oranları ve büyümeye katkıları

	2021Q3		2021Q4	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	9.1	5.2	21.4	11.9
Kamu Tüketimi	7.9	1.1	-1.9	-0.3
Yatırım	-1.9	-0.5	-0.8	-0.2
Stok Değişimi		-7.7		-7.8
İhracat	25.5	6.6	20.7	6.6
İthalat	-8.9	2.9	2.6	-1.0
GSYH	7.5		9.1	

Kaynak: TÜİK, Betam

Tablo 2: GSYH alt kalemlerinin 2021 3. ve 2021 4. çeyrekte bir önceki çeyreğe göre büyüme oranları ve büyümeye katkıları (mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış)

	2021Q3		2021Q4	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	8.3	4.6	9.4	5.6
Kamu Tüketimi	6.9	1.0	-7.3	-1.1
Yatırım	-1.8	-0.5	-1.0	-0.3
Stok Değişimi		-2.6		-3.7
İhracat	4.5	1.4	11.4	3.6
İthalat	4.2	-1.2	9.2	-2.7
GSYH	2.8		1.5	

Kaynak: TÜİK, Betam

Yatırım harcamaları düştü

Önceki bir yıl boyunca büyümeyi destekleyen yatırımların katkısı bu yılın ikinci yarısında yön değiştirdi. Yatırımlarda bir önceki çeyrekte başlayan düşüş 2021 yılının son çeyreğinde de sürdü (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış çeyrekten çeyreğe gelişmeler dikkate alındığında benzer bir durum söz konusudur: yatırımlar çeyreklik bazda yüzde 1 azalarak çeyreklik büyümeyi 0,3 yüzde puan aşağı çekti (Tablo 2).

Stoklar eridi³

2021 yılının dördüncü çeyreğinde tıpkı bir önceki çeyrekte olduğu gibi stoklar büyümeyi epeyce baskıladı. Stok değişimlerinin yıllık büyümeye katkısı eksi 7,8 yüzde puan olurken (Tablo 1) mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış veriye göre stok değişimlerinin çeyreklik büyümeye katkısı eksi 3,7 yüzde puan oldu (Tablo 2). Stok değişiminin yıllık büyümeyi baskılamasında da baz etkisinin devam ettiğini söyleyebiliriz. Pandemi etkisiyle şişen stokların dördüncü çeyrekte erimeye devam ettiğini, bunun da üretimi frenlediğini gözlemliyoruz.

İhracat artışı sürüyor fakat ithalat da artıyor

2021 yılının dördüncü çeyreğinde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20,7 artarak yıllık GSYH büyümesine 6,6 yüzde puan katkı yaptı. Fakat ithalattaki artış ile net dış ticaretin büyümeye katkısı 5,6 yüzde puana düştü (Tablo 1). Çeyrekten çeyreğe bakıldığında ise ithalatta yüzde 9,2 ile güçlü bir artış yaşandığı görülüyor (Tablo 2).

Kamu harcamaları azaldı

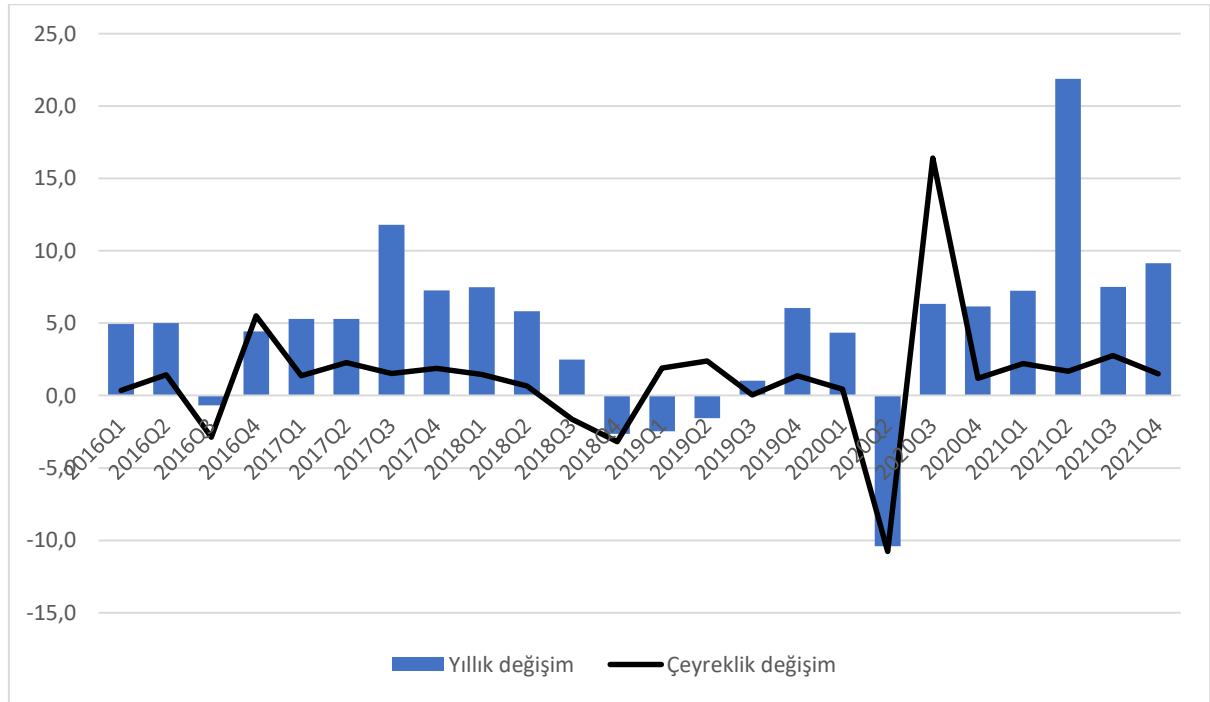
2021 yılının dördüncü çeyreğinde kamu harcamaları yüzde 1,9 azalarak yıllık büyümeyi 0,3 yüzde puan aşağı çekti (Tablo 1). Mevsimsellikten arındırılmış rakamlarda ise, kamu tüketiminin bir önceki çeyreğe kıyasla yüzde 7,3 azalarak ve büyümeye 1,1 yüzde puan negatif katkı yaptığını görüyoruz (Tablo 2).

³ TÜİK yeni milli gelir serilerini hesaplarırken zincirleme hacim endeksi yöntemini kullanıyor. Zincirleme yöntemde hem toplamsallık sorunu olduğu hem de "stoktaki değişiklikler" kalemi için zincirlenmiş endeks türetilmediği için stok değişiminin büyümeye katkısı kolayca hesaplanamamaktadır. Zincirleme hacim endeksi yaklaşımında stok değişimi kaleminin büyümeye katkısının nasıl hesaplanacağını yayınladığımız araştırma notunda detaylı olarak tartışmıştık (bkz. Betam Araştırma Notu 17/217).

Büyümenin geleceği

Bir önceki büyüme değerlendirme notumuzda üçüncü çeyrek boyunca döviz kurlarının görece yatay seyrettiği, asıl artışlar dördüncü çeyrekte gerçekleştiği için net dış ticaretin büyümeye katkısının son çeyrekte daha da güçlü olmasını beklediğimiz belirtmiştik. Nitekim mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış veriler bu beklentiyle uyumlu bir seyir gösterdi. Döviz kurları bu seviyelerde kaldığı sürece TL'nin diğer para birimlerine karşı aşırı değersiz olacağı ve bu sebeple de net dış ticaretin büyümeyi yukarı çeken bir faktör olacağını söyleyebiliriz. Yine bir önceki notumuzda artmaya devam eden enflasyon ve piyasa faizleri ile bozulan beklentilerin de büyümeyi özellikle yatırımlar üzerinden aşağı çekmesini beklediğimizi belirtmiştik. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış dördüncü çeyrek rakamları bu beklentimizi doğruluyor. Yakın dönem büyüme hikayesi birbiri ile rekabet eden bu iki faktörden hangisinin baskın geleceği ile belirlenecek diyebiliriz.

Şekil 2: Bir önceki çeyreğe ve geçen yılın aynı çeyreğine göre GSYH büyüme oranları

Kaynak: TÜİK, Betam